

EWA GRIN-PISZCZEK, *Przemyskie „Godzinki Jakuba Wargockiego”*, „Nasz Przemysł” 2017 nr 4. s. 12-13, ilustracje

Na początku lutego 2017 Biblioteka Narodowa podała informację o zakupie na londyńskiej aukcji za kwotę ok. pół miliona złotych rękopisu *Officium Beatae Mariae Virginis secundum usum Romanum* zwanego „Godzinkami Jakuba Wargockiego”. Zakup był możliwy dzięki Mecenatowi Fundacji PZU.

„Godzinki Wargockiego” to pięknie iluminowany rękopis powstały w latach 1470–1500 we Florencji. Jest to kodeks o wymiarach 12x8 cm, liczący 303 karty, zapisane w języku łacińskim. Pierwsza publiczna prezentacja po powrocie do kraju odbyła się w piątek, 3 II w Pałacu Rzeczypospolitej podczas konferencji prasowej z udziałem wicepremiera prof. Piotra Glińskiego, ministra kultury i dziedzictwa narodowego; Michała Krupińskiego, prezesa PZU oraz dr. Tomasza Makowskiego, dyrektora Biblioteki Narodowej.

Rękopis „Godzinek” trafił do Polski zapewne jako własność Carla Gucciego (znanego też jako Karol Guczy), przybyłego wraz z dworem królowej Bony ok. roku 1518. Włoski kupiec pełnił m.in. urząd żupnika generalnego ruskiego¹. Zmarł w 1551 r. i został pochowany w katedrze przemyskiej. Kolejnym właścicielem kodeksu był Jakub Wargocki, przemyski rzemieślnik (krawiec) oraz rajca. Oznaczył rękopis notą „Jacobus Vargoczki Civis Premis-

¹ Żupnik - urzędnik zarządzający żupami - kopalniami królewskimi. Żupy przemyskie były najbogatsze z żup ruskich, toteż żupnika przemyskiego tytułowano żupnikiem ruskim.

liensis” (na dole karty 23), która później została zatarta, ale jest wyraźnie widoczna w świetle UV. Warto przybliżyć sylwetkę Jakuba Wargockiego oraz jego rodziny, przy okazji „odkrycia” tego niezwykle cennego zabytku, jakim jest ów kodeks.

Wargocki był przedstawicielem rodziny, której członkowie należeli do urzędniczej oraz intelektualnej elity XVI-wiecznego Przemyśla. Większość z Wargockich była ławnikami, rajcami oraz pisarzami miejskimi. Jakub Wargocki pełnił funkcję wójta sądowego – przewodniczącego ławie miejskiej w latach 1555–1556, był pisarzem miejskim w 1559 r. oraz szafarzem (w latach 1557–1558), odpowiedzialnym za finanse miasta, a następnie rajcą w latach 1558–1575. Zmarł w 1575 r. podczas panującego wówczas w mieście „powietrza” (zarazy).

Informacje o Jakubie Wargockim, a także o jego rodzinie czerpiemy przede wszystkim z zachowanych akt miejskich – Akt miasta Przemyśla z zasobu Archiwum Państwowego w Przemyślu. Jakub był synem rzemieślnika Marcina Wargockiego i Zofii. Po śmierci pierwszej żony Doroty, poślubił Annę, córkę Piotra kowala. Jego dzieci to: Stefan, Maciej, Ambroży, Ewa i Katarzyna. Jakub miał także pasierba Marcina, syna Anny z pierwszego małżeństwa, noszącego jego nazwisko.

Jakub Wargocki miał w Przemyślu dom przy ul. Wodnej, który nabył w 1556 r., pole położone prawdopodobnie koło kapliczki św. Leonarda oraz dwa ogrody na przedmieściu.

Fakt posiadania cennego kodeksu wskazuje na wysoką kulturę, szerokie horyzonty intelektualne,

wykształcenie, a także zamożność Jakuba Wargockiego. Wiadomo, że księga ok. 1572 roku została uzupełniona o kalendarz świąt ruchomych przypadających na lata 1572–1592. Dodano także nową oprawę i nową kartę z ryciną przedstawiającą Marię z Dzieciątkiem i św. Annę oraz tytuł w kartuszu na początku kodeksu.

Synowie Jakuba również byli osobami wykształconymi. Maciej był ławnikiem w latach 1579–1580, pisarzem rady w latach 1578–1580, 1583–1586, 1589, wójtem sądowym, i wreszcie rajcą (lata 1600–1612), uzyskał stopień bakałarza w Akademii Krakowskiej. Utrzymywał kontakty z Pawłem Szczerbicem, prawnikiem, pisarzem i syndykiem lwowskim oraz sekretarzem królewskim. Maciej Wargocki jest również autorem odpisów dekretów Sądu Wyższego Prawa Magdeburgskiego na Zamku Krakowskim z lat 1467–1594. Księgę tę (obecnie w zbiorach Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu) sporządził w latach 90. XVI wieku. Staranne pismo, jak również sam fakt podjęcia się zadania wykonania odpisów mogą być dowodem wykształcenia i kultury Wargockiego. Z powodu rozruchów w mieście Maciej był zmuszony do zrezygnowania z funkcji wójta sądowego 10 XII 1593 roku, jednak trzy lata później, tj. w 1596 roku, znów stał na czele ławy (do roku 1598).

Drugi syn Jakuba, Stefan Wargocki był pisarzem radzieckim w latach 1589–1600, a następnie ławniczym w latach 1603–1617. Do wykształconych członków rodziny Wargockich zaliczymy też Marcina – przyrodniego brata Macieja i Stefana. Miał

stopień bakałarza, jednak nie pracował w kancelarii miejskiej.

Grono wyedukowanych w rodzinie Wargockich było większe, o czym może świadczyć podjęcie studiów w Akademii Krakowskiej przez jej członków: Bartłomieja, syna Marcina Wargockiego z Przemyśla (w 1564 r.), Walentego Wargockiego, również syna Marcina z Przemyśla (w 1570 r.) oraz Adama Wargockiego, syna Bartłomieja (w 1589 r.). Z przemyskiej rodziny Wargockich pochodził również Andrzej, wybitny tłumacz i polemista religijny, autor dzieł takich jak: *Apologia przeciwko luteranom, zwinglianom, kalwinistom, nowokrzczeńcom* (wyd. 1605 r.), *O Rzymie pogańskim i chrześcijańskim ksiąg dwoje* (wyd. 1610 r.).

Wargoccy pełnili funkcje publiczne w Przemyśle również w XVII i XVIII w. Byli to: Paweł Wargocki (pisarz rady w latach 1620–1625, ławnik w latach 1629–1640, rajca w latach 1647–1654), Paweł Stanisław (w ławie w latach 1672–1690, rajca w latach 1690–1696) oraz Jan Stanisław (rajca w latach 1715–1732).

Informacje o dalszych losach rękopisu *Officium Beatae Mariae Virginis...* pochodzą dopiero z 1713 r. Wówczas biskup wileński Konstanty Brzostowski ofiarował go Karolowi Stanisławowi Radziwiłłowi. „Godzinki” trafiły wtedy do Biblioteki Radziwiłłów w Białej (Podlaskiej), a potem prawdopodobnie do Biblioteki Radziwiłłów w Nieświeżu. Zapewne zniknęły z jej zbiorów zaraz po pierwszym rozbiorze Polski w 1772 r. lub w 1813 r. po napoleońskiej wyprawie na Rosję, kiedy to księgozbiór Biblioteki był

rozpraszany i wywożony sukcesywnie do bibliotek petersburskich.

W jaki sposób rękopis trafił w posiadanie Wargockiego? Jak długo „Godzinki” pozostawały w Przemysłu, w posiadaniu samego Jakuba Wargockiego lub jego rodziny? Kto dokonał zmian w kodeksie przed 1572 rokiem? Czy w zachowanych materiałach źródłowych znajdują się informacje mówiące o tym cennym rękopisie? „Godzinki Jakuba Wargockiego” i ich historia kryją jeszcze wiele tajemnic. Możemy się cieszyć, że dzięki ich odnalezieniu jeszcze raz została udowodniona i potwierdzona rola Przemysłu jako znaczącego ośrodka kultury umysłowej na mapie Królestwa Polskiego².

Kodeks „Godzinki Jakuba Wargockiego” można oglądać on-line
<https://polona.pl/item/65080344/0/>

² Zainteresowanych tych tematem odsyłam do prac A. Łosowskiej, *Kolekcja Liber legum i jej miejsce w kulturze umysłowej późnośredniowiecznego Przemysłu*, Warszawa - Przemyśl 2007; *Pennae investivi Praemisliae. Notariusze kancelarii kościelnych, pisarze sądów oraz urzędów świeckich w XV i na początku XVI wieku*, Przemyśl 2011.